

Živjeti u Splitu

MARKO UVODIĆ SPLIĆANIN

NIMA SPLITA DO SPLITA

Ovi naš Dioklecijan, veliki rimski car, moga je, kâ čovik u mogujstvu, svoj palac sagradit di je god tija. Moga je poč u Gršku, moga je u Makarsku, moga je po ciloj Italiji, moga je u Španiju, moga je u Malu Aziju, moga je u Šoltu, moga je di ga je bila voja, a izabra je... ovod, di se poslin podiga Split.

Vidi je di je pitomo, pa je tot sagradi najveći palac na svitu.

Priroda je učinila mirakul, pa je smistila more, poja, gore i otoke na način da sve to bude oku ugodno, da te dobro raspoloži i da ne budeš prizlovojan, i zato ja mislim da nima nidir na svitu veselijeg naroda ča u nas u Splitu. A da je pinez! Ako se ovako po siromašku znamo veselit i smijat se, ča bi bilo da smo puni pinez!

Ma i ovako prez pinez, višje nan vridi dobra voja, ven cila Londra, Nova-Jork i Liverpool.

Pitajte furešte. Govoru da nidir na svitu nisu vidili veselijega svita... kâ da je svaki dan fjera. A ča bidu rekli da dojdu u krnjevalu ovod?

Mi ča ovod živemo, mi se ne moremo spazit, vaja da dojdu furešti, judi o' svita, da nan to kažu. A da naš čovik to razumi i vidi, vaja da pojde u svit, da obajde i bunu i bunicu, i stopro kâ se vrati, more ti reć ča će reć: Split.

Ovi san dan jema prigode govorit s jednin našin Splićaninom, koji je bi odluči proživit svoje zanje stare dane daleko o' Splita, i to puno daleko, na Filipine.

Bome znate da su poslin rata dolazili u Split mornari o' ciloga svita, pa je prigoda otila da se jedna njegova odala za jednega Filipinca.

Otišla je ona poslin š njin na Filipine, a pisali su ocu da dojde i on tamo, da ča će sam u Splitu kâ sirota jedna, da proda ono bokun svoga siromaštva, i da dojde š njiman ži-vit na... Filipine. Znamo i sami ča je otac. Proda je sve i otiša je.

— Da san zna — govori on meni — kako je tamo, ne bi se bi maka iz Splita za cilo blago ovega svita.

— A kako je tamo?

— Kako je tamoooo... Dosta je da van kažen da je uvijek li-to, uvijek je vruće kâ u nas ona tri dana priko lita, kad ne moreš ži-vit o' vrućine. I vaja se tri puta na dan kupat, ako ne, umra si. Svaki dan vaja prat robu i prominivat se, ako ne, dojde ti kolora.

— To onda nima bit zdravo?

— Zdravooo...? Sve je blato, svak jema trcanu i malariju.

— Bit će komarac?

— Komarac...? Svaki je kâ rebac, a mušice te ujidaju kâ da jemaju zube.

— Bit će tot i žab?

— Žaaab...? Velike su kâ kokose, a pivaju da ne-moš spa-vat ni po noći ni po danu, jerbo se spava otvorenin poni-stran.

— Onda ulazu komarci?

— Lako je za komarce, ma ti se onamo priko kûp kalaje i ujde u komoru priko ponistre... zmija ča se zove... boa kon-trikštor! Aaajmeee strajaaa! U nas će ti ulist u kuću najvi-

šje pantagana, to kâ štakor, a onamo ti uleti kroz ponistru u kuću... divja zvir! Mi se ovod bojimo tarantele, a onamo umireš o' straja svaki pet minuti. U nas lanbro odnese ća kokoš, a onamo niki kâ orli nosu ća dicu kâ ništa. Gorila se jita u kuće bovaniman o' deset kili, pa ako te pogodi, nima te višje.

— A kake su kuće?

— Sve su o' driva i o' slame, kâ nima kiše.

— Kakva je onda ta zemja?

— To nij kâ naša država, da je sva u jednom kusu. Te su Filipine učinjene o 3000 otoki, kâ stavite da je 3000 Brači. Jema ravnice, a deboto je cila ravnica jedno veliko blato, onda su gore pet puti višje od Mosora. U nas je Mosor lip i miran kâ janje, a u nji su u tin goran vulkani. To rumbaje, to sipje vatru živu, to svaki pet minuti misliš da si mrtav. Tamo je potres isto kâ u nas... jugo. Kuće, su, kako san van reka, o' driva, pa se ne moredu privalit, samo kad priko noći paneš niz posteju, oče reć da je ... potres. Bože oslobodi i pasa!

— A kaki je svit?

— Sviiit? Grub i crn kâ garbun. Jema crni-mori ća se svitlidu na suncu, kâ da su o' cakla. Grubi svit, najviše jema Gjaponeži i Kineži. Nisan u dvi godine ća san sta tamo vidi da se je koji nasmija. Uvik kâ da su jidni, i svi su deboto patulavi, kâ da in ni dosta ća su grubi.

— A ženske?

— Grube su, paridu maske, uvik se karaju i grebu noktiman.

— A kakva je spiza?

— Spizaaa?

— Suze su mi došle kâ san jučer prosa priko Peškarije i priko naši bikarij. Vedit svu onu našu pitomu i lipu ribu, one naše jance i kozličice, ono goveje meso, da bi ga i sirova jia.

— A kako je tamo?

— Tamo su niki gobavi voli, crno meso, kâ da si ga poli ingjoštron. Nike ribe i ribice prez šuga i šuštanice, pa ti kuvaju te nike ribe s angrizon, a niki jopet angriz malašan, kâ proso, pa to zajedno, ne bidu u nas ni živine jile, a tamo oni jidu kâ da su to pašte, i sve prstimana kâ šimje.

— Jema li šimji?

— Jema i kâ u nas mašak, a prodaju i kâ u nas kokose. Promislite, morete kupit šimju za po dolara, a litra vina, i to kemikana, 5 dolara litra. Koje je to živjenje! Ja se čudin da san i dvi godine izdura. Kâ ča u nas čovik tišći lovaškega pasa, jerbo mu služi, tako oni tamo tiščidu šimje. I ne gredu nidir prez šimje.

— A ča ste vi tamo jili?

— Deboto san umra o' glada. Di je u nas! Za svaku štađun jemamo naša jića. Di su janci pečeni i kozličići na ražnju s mladim lukom, di su janci s bobom i bižiman, di je kupus i kaštradin, di su barbuni, di su brujeti, di je palamida, di su noge o' prajca, di su njoki, di su lazanje i kavuli, di su mušule, prstaci i kućice, di su zubaci i ugori, di su sipe i muzgavci, di su jastozi i grancigule, di su nožice o' brava, di su pulastri i tuke, di su traki od ubotnice, di su fritule, krokanti, di je crno vino, bilo i prošek ... di je sve ostalo ča ti čini vodu u justiman kad samo promisliš. Slušajte ovu: jedan put san učini da mi čer skuva kokoš. Mislin obidvat ću jedan put kâ krščanin. Ča ćete vidit, to je bilo kâ da si drivo skuva. Ča ćete višje, kad se tamo po pazaru

prodaju pasi kâ u nas zeci! I ča je mršaviji, skupji je, jerbo da je boji. Za poludit!

— A jema li praščevine?

— Praščevineeee? A ko će je dat! Pa da je i jema, di ćete je jist kad je vruće kâ u paklu, a u nas se to samo zimi ji, kad je zima, kad je dim u kužini. Jemamo mi za svaku štađun naše jiće, a u nji uvijek isto, kâ uvijek lito!

— Jema li voća, jema li cvića?

— U konto tega jema, jema banani, ma mi nismo na to naušni, jema i drugi njiovi fruti, a jema i niki jabuk i krušak, ma ča ćete kad je kruška velika kâ dinja, a sikava je kâ u nas one žute tikve ča se živinan daju. Cvića, jema i cvića, jema niki kâ garifuli, veliki su kâ kavuli, ma ne mirišu ništa. Jema i rusul, svaka je kâ glava o' kupusa, ma za namisto da ti dobro zavonja, ona smrdi. To in je cviće.

— Pa vaja da su jidni.

— Govorin van, svi su uvijek prizlovojni, jidni su i zli. Strašno žal svit. U svin Filipinan nišan trevi čovika na pravu. Uvijek se karaju, jedan se na drugega beču kâ maske, i uvijek se tuču, boksiraju se, i razbijedu jedan drugomen nos, da budu još grubji. A slušajte ovu. Iša san u vizite u biskupa, to kâ iz nike kâ kolegijalnosti, jerbo vi znate da je moj stric bi šezdeset godin kamarjer o' biskupa. Ka' san mu reka da me je pokojni stric ukopa četer biskupa, malo se kâ najidi, i sta je tuć klajnciman o prstiju u stol i reka me je da nima ča višje s namon govorit. A najlipje van je ovo: da je ovi biskup crni moro, nij o' bile race kâ mi. Ja san se smija jerbo san pomisli da dojde ovaki biskup u Split, svit bi misli da se je biskup obuka u maškare.

— Jema li tići?

— Sami papagali. Ča su u nas repci, tamo su papagali. Pa ča oni, ča šimje, viču i skričidu uvik, suviše su se papagali o' svita naučili beštimat, pa beštimađu po cili dan, i to po onu njiovu. To na čovika furešta puno ružno diluje. A vidite, to je možda jedina stvar ča je u nas i u nji jednaka. I u Splitu se puno beštima, i fakini, i gospoda, svak beštima, i po oštarijan, i po kafan, i u jidu, i u razgovoru, za svašta i za ništa, a da pitate ovoid čovika furešta, ja mislin da bi van reka da je to puno grubo čut. Eto, samo je to isto tamo kâ i ovamo. Samo se u temu slažemo! Tamo puno beštimađu papagali, a u nas judi.

— A bude li tamo koja zabava?

— Aaarš! Nima tega. Pitan ja zeta kad je fjera, kâ recimo sv. Duje. Nima ništa, uvik crni petak. Najviše bude »meč«. To oče reć da čedu se dva boksirat. Onda dojde čilo misto gledat. Viču kâ beštije, kâ ragatani, a poslin se poriškaju, i svi se izboksiraju pa je sutradan po mista izranjeno. Oli jema meč o' pivac. Dva pivca se tuču. Jošćec jin za noge vežu po jedan nož. Pivci skaču, tuču se, svit više i skače, a gospodari o' pivac najviše. Tot su i oklade. Ako koji pivac uteče, gospodar ga uvali, pa ga od jida odmar jošćec živega pocrne perušat. Guli mu najprin rep pa ostale perušine, a oni gospodar čiji je pivac dobi, on svoga pivca počne grlit i jubit i nosi ga sobon. Svaki čas vidiš kako niki gređu puton i nosu pivca sobon.

— A pulicjoti?

— I pulicjoti se boksiraju š njima, pa ogrizu i jedni i drugi. Govorin van da je to u nas, svi bidu svršili u Šibenik.

— To ni kâ u nas?

— U naaas? Evo prikosutra sv. Duje, fjera, svit čist, u novo obučen, a tamo svi šporki, a u nas svit lip, vesel, dobre

voje, svak se smije, nikor se ne jidi. Ako učini neverin, poslin pet minuti jopet lipo vrime, a sunce kâ u sri lita. A tamo pade kiša svaki 30 godin jedan put. To se ne zove nevera, ven monsun, tajfun, ciklun i ča ti ga znan ja još kako oni to zovedu, a učini jedan taki povodanj da san se ja čudi kako se svi ne utopu. Za umrit o' straja.

— Onda van je drago da ste se u Split vratili?

— Virujte mi, suze su me oblile kada san iz vapura ugleda Šoltu, Brač, Kozjak i Mosor, a kad san vidi Mrjan, proplakâ san kâ dite, i u jonon plaču zapiva san u sebi:

»Mrjane, Mrjane, lipo ti je ime!«

A kad san se iskrca, vidi san u tri dana višje svita ven tamo u dvi godine. Vidite, ja ča san obaša svit mogu van reć da ovi naš Split jema izgled kâ grad o 100 ijad, a i višje, kâ da nas je miljun.

— A očete li jopet poč na Filipine?

— Kooo, jaaa? Obe noge nek slomljen kad bi se jema maknut iz Splita! Znete ča ću van reć: dok san u Splitu živi, u jovo moji 60 godin, nisan zna ča će reć Split, nisan zna ča godimo mi ovod, ma vaja proživit vanka niko vrime, kâ ča san ja proživija, i obać po svita, kâ ča san ja obaša, pa ćeš onda reć: nima Splita do Splita!